

Nõustamine muutivas maailmas

Kokkuvõte Academia 2009
lähetus tulemustest

SISUKORD

Sissejuhatus	4
I KOGEMUSED ISLANDILT	5
Academia õppevisiit Islandile <i>Kristina Orion, Mirjam Lindpere, Terje Alandi</i>	5
II KOGEMUSED IIRIMAALT	11
<i>Tiiu Allikvee</i>	11
Iirimaalt Eestisse <i>Maire Püss</i>	15
III KOGEMUSED SOOMEST	17
<i>Mari Saari, Silja Lilles-Sula</i>	17
IV KOGEMUSED LUKSEMBURGIST	24
Karjäärinõustamine Luksemburgis <i>Piret Jamnes, Eva Rebas</i>	24

SISSEJUHATUS

Mis on ACADEMIA?

Juba alates 1992. aastast on Euroopa Euroguidance - nimeline võrgustik tegelenud karjääriteenuste osutajate lähetusprojektidega, millest suurim on ACADEMIA. Selle Leonardo da Vinci programmi* poolt rahastatud projekti raames on valdkonnaga seotud inimestel võimalus tutvuda mõne Euroopa riigi hariduse ja tööhõive süsteemide ning sealsete karjääriteenuste korraldusega. Lisaks loengutele ja ettekannetele on õppenädala töövormiks sageli ka töövarjumeetod. Lähetusele annab lisaväärtuse mitmete erinevate riikide esindajatest koosnev 10–15-liikmeline õppegrupp. Kokku osaleb ACADEMIA lähetustes igal aastal ligi 150 Euroopa spetsialisti.

Kuidas on Eesti ACADEMIA-ga seotud?

Eesti liitus projektiga 2001. aastal. Kõigepealt võeti vastu kolleege teistest riikidest, alates 2002. aastast osaletakse ACADEMIA-s täieõigusliku liikmena. See tähendab, et lisaks vastuvõtmisele on ka Eesti karjääriteenuste valdkonnaga seotud spetsialistidel võimalus tutvuda ülalnimetatud teemadega välisriikides. Kaheksa aasta jooksul on lähetustes käinud 73 Eesti praktikut, sihtriikide hulgas on lisaks tänavustele riikidele olnud ka Hispaania, Rootsi, Saksamaa, Šotimaa, Taani, Tšehhi Vabariik ja Ungari.

Projekti koordineerib SA Innove Karjääriteenuste Arenduskeskus (*Euroguidance Estonia*).

Mis toimus 2009. aasta kevadel?

2009. aastal oli üheksal Eesti karjääriteenuste valdkonnaga spetsialistil võimalus osaleda ühe nädala pikkuses lähetuses Iirimaa, Islandil, Soomes või Luksemburgis. Iga riigi programm oli kindla suunitlusega, põhifookuses olid sellised teemad nagu nõustamine, kutseõpe ja täiendkoolitus; nõustamise kogemused läbi elu; kas nõustamine on tõesti oluline?; täiskasvanute nõustamine. Lisaks ametlikule programmile kaardistas iga lähetusgrupp infot enda poolt täiendavalt valitud teemade kohta.

Mida kogumik sisaldab?

Kogumik annab ülevaate ACADEMIA 2009 lähetuste käigus kogutud karjääriteenustealasest informatsioonist erinevate riikide kohta.

* Leonardo da Vinci on Elukestva õppe programmi allprogramm

I KOGEMUSED ISLANDILT

ACADEMIA ÕPPEVISIIT ISLANDILE

Kristina Orion, Mirjam Lindpere ja Terje Alandi

Island: ülevaade tööturust ning täiskasvanute nõustamine ning koolitusvõimalused Elukestva Õppimise Keskustes (*Regional Centres for Lifelong Learning*)

Fakte Islandi tööturust

- Suurima osakaaluga majandussektor on teenindus (75,2%), järgneb tööstus (20%) ja põllumajandus ja kalandus (4%).
- Siiani olnud väga kõrge tööhõivega riik- u 86% tööealisest elanikkonnast ka töötas (kõrgeim kogu Euroopas, võrdluseks Eesti 74%). Töö leidmine ei olnud probleem. Töötavad väga palju naised ning ka vanemaealiste tööhõive on erandlikult kõrge. On tavaline, et pensionieas olevad inimesed töötavad. Näiteks meie vastuvõtja Dora õed (mõlemad üle 70, töötavad endiselt - üks neist oli varem bussijuht ja nüüd teeb raamatupidamist samas bussifirmas; teine oli kehalise kasvatuse õpetaja ja nüüd õpetab võimlemist pensionäridele)
- Töötus oli alla 1%, nüüd ligikaudu 9% (muutus toimus poole aastaga). Töötus on seotud väga suure häbiga, kuna varem oli töö leidmine väga lihtne ning töötuna arvel olid vaid inimesed, kellel oli probleeme suhtlemise, tervise vms. See on ka põhjus, miks meid ei viidud ühtegi tööturuasutust vaatama. Isegi teleuudistes, kui räägitakse töötutest, siis on töötute intervjuu ajal sageli seljaga kaamera poole, kuna tal on piinlik.
- Tööturutoetus töötule on 3 kuud peale töötuks jäämist 80% palgast, pärast seda aga on summad liiga väikesed, et tagada inimväärset toimetulekut. Ka nii lühike toetuste aeg on seotud sellega, et varem polnud töö leidmine probleem.
- Väga suureks probleemiks oli väljakukkumine kutseharidusest - õppurid läksid tööturule juba enne lõpetamist (õppimine on Islandil tasuta- ka kutsekoolides). Nüüd on suur osa neist tagasi ja töötuna arvel. Mida nendega teha? Tööturul toimuv mõjutab haridussüsteemi kaheti - ühest küljest paljud õppurid on viimastel kuudel koolist lahkunud, kuna rahaline seis ei võimalda õppida. Teisest küljest oodatakse, et uuel õppeaastal naasevad õpingute juurde paljud need, kes varem enneaegselt tööturule läksid - kuna tööd ei ole, siis saab keskenduda taas õpingutele (seega läheb ka kutsekoolides rõhk täiskasvanud õppuritele). Seda toetab ka asjaolu, et töötute abiraha saavad ka osakoormusega õppe üliõpilased. On tekkinud olukord, kus on teismelised ja keskealised koos klassis – see toob kõigile kasu, sest distsiplineerib õppureid ning avab nende silmaringi.
- Riik soovitas ülikoolidel korraldada ka suvesemester, et inimesi tegevuses hoida, seeläbi ühiskonnas levivat depressiooni vähendada ning ühtlasi annab see õppuritele võimaluse rutem kool lõpetada.
- Inimesi innustatakse ettevõtlusega tegelema, kuid see ei edene hästi, sest ettevõtluseks on vaja ka vastavaid iseloomuomadusi, mis ettevõtlust soodustaks.
- Islandil on umbes 100 vangi (6-7 neist naised). Seadused nõuavad, et ka vangis olles on inimesel õigus nõustamisele ning õppimisvõimalustele. Selle õiguse saavad nad siis, kui on täidetud vähemalt 2/3 karistusest.

Kõik ettekanded leiab: <http://www.euroguidance.is/id/1026484>

Kasulikke linke:

- <http://www.vinnumalastofnun.is/english> Islandi avalik tööturuasutust Directorate of Labour
- www.eures.is töötamine Islandil
- <http://www.alltiljos.is/english> Tööload ja ajutised töökohad

Elukestva Õppe Keskused (*Regional Centres for Lifelong Learning, islandi k. Mimir simenntun*)

Islandil tähendab elukestev õpe seda, et õppida pole kunagi liiga hilja ning õppimisvõimaluste juures pole mitte mingisugust vanuselist diskrimineerimist. Lähtutakse põhimõttest - tule ja õpi millal tahad. Kui rääkida tahad, siis tule ja räägi.

Elukestva Õppe piirkondlikud keskused on mittetulundusühingud, kelle tegevust rahastavad sotsiaalpartnerid (tööandjate esindusorganisatsioon, tööandjad, Islandi tööturuamet, Haridusministeerium, töötajad). Asutati 2003. a jaanuaris.

Teenuseid pakutakse ennekõike töötavale täiskasvanule ning selleks võib Keskusel olla leping konkreetse tööandjaga, seal on täpsustatud ka rahastamine. Eesmärk on parandada inimeste tööalaseid oskusi ning seeläbi anda neile paremad võimalused tööturul. Kindlasti on siin oma seos ka asjaolul, et Islandil on väga suur väljakukkumine kutseharidusest.

Sageli peab kursuste eest maksma ka inimene ise.

Kuna tegemist on mittetulundusühinguga, siis asutus kasumit ei teeni. Kõik kasum suunatakse nõustamis- ja koolitussüsteemi parandamiseks või teenuste pakkumisse.

Peamised tegevused on:

- karjäärinõustamine,
- kursused töötavale inimesele,
- multikultuursuse toetamine ja vabaajategevused (nt keelekoolitused immigrandidele).

Karjäärinõustamise pakkumise nõue on sees paljudes ametiühingute lepingutes (võimaldada vähemalt 1 kord aastas) - selle pakkumiseks sõlmitakse sageli leping Keskusega (nn *workplace guidance*). See on töötajatele väga hea võimalus, kuid ettevõtteid ei soovi alati nõustajaid enda firmasse nõustama, kuna kardavad, et see meelitab töötajad minema.

Suuremates ettevõtetes võib selleks olla ka oma karjäärinõustaja.

Nõustajad on sellele õppekeskusele oluline infoallikas, sest nad saavad koolile tagasisidet anda, millistest õppimisvõimalustest inimesed kõige enam puudust tunnevad.

Elukestva õppe keskuste uus ülesanne on ka varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamine (VÕTA). VÕTA nõustamist pakutakse eraldi teenusena karjäärinõustamise raames. Jagavad informatsiooni, aitavad inimestel oma portfooliot koostada ja eneseanalüüsi teha, aitavad läbi viia hindamisintervjuusid ning annavad tagasisidet. Nõustaja on algusest lõpuni VÕTA protsessi juures olemas. Varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamine on väga suur tunnustus inimese eneseväärikusele, sest oma portfooliot kokku pannes suudavad nad näha, kui palju neil teadmisi ja oskusi on.

Islandi töö- ja haridussüsteemis tuntakse nõustamise olulisust selles VÕTA protsessis palju tugevamalt kui Eestis.

Sellised elukestva õppe keskused on just see osa karjäärinõustamisest, mis Eesti riiklikus nõustamissüsteemis puudu (väga nõrgalt esindatud) on.

Kasulikke linke:

<http://mimir.is> Elukestva Õppe Keskused

Hafnarfjörduri aktiveerimiskeskus

- alguse sai Leonardo projektist ja idee tuli Taanist,
- mittetulunduslik ühing, mida toetab Punane Rist,
- töötud käivad kohal kella 8.30-15.00,
- teevad erinevaid töid, saavad selle eest väikest tasu,
- tööharjutus kestab 8 kuud (on ka erandeid).

Eesmärk on:

- taastab eneseusalduse, eneseusu, paraneb tervis,
- haridustase paraneb, oskused ja võimed saavad dokumenteeritud,
- paljud jätkavad haridusteed,
- paljud leiavad sobiva töö.

Kaitstud töö keskus:

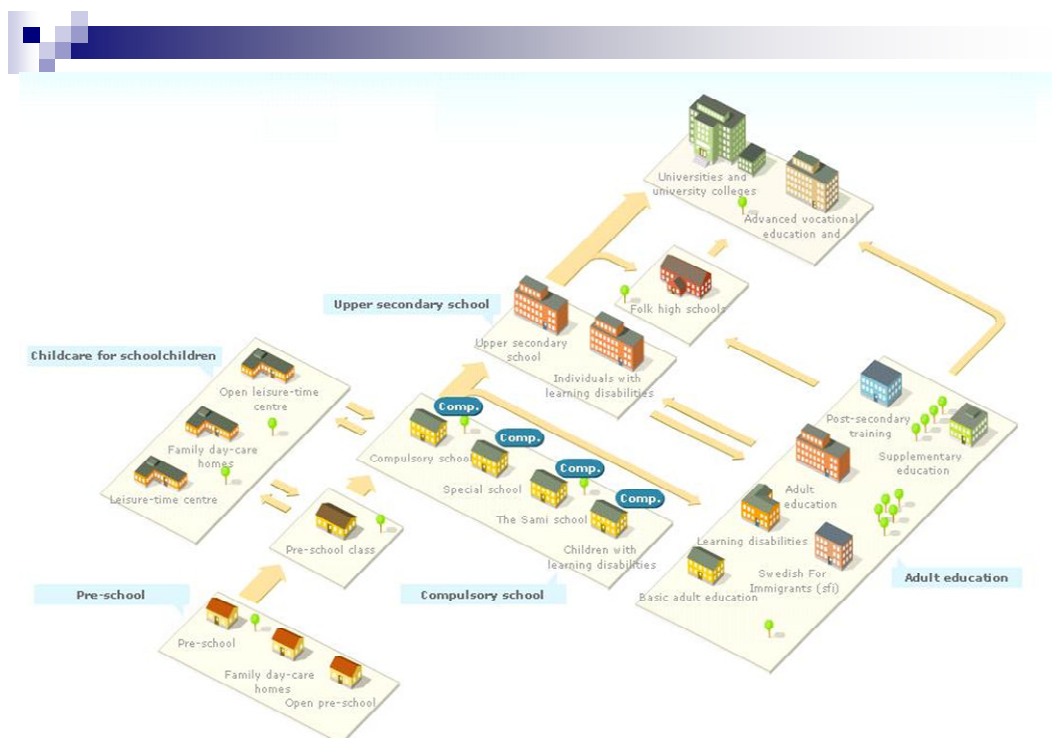
- Tehakse alljärgnevat töid:
 - kodumasinade ja arvutite remont (ära antud kohalike elanike poolt - lähevad müüki spetsiaalsesse poodi),
 - autode pesemine,
 - toiduvalmistamine (oma söökla, kus inimesed väljaspool keskust saavad käia söömas),
 - pakkimis- ja etikettimistööd,
 - puitmajade detailide valmistamine,
 - peaehete disainimine ja valmistamine,
 - puhastustööd,
 - vabal ajal musitseerivad (hiljuti sai sisustatud spetsiaalne ruum).

Töökeskuse tingimused:

- tasu tehtud töö eest makstakse stipendiumina,
- lõunasööki saavad kohapeal ja soodsa hinnaga (80 isk-i),
- projekt kestab 8 kuud (aga vajadusel on erandeid),
- enamik leiab uuesti töö ja püsib aktiivsena.

Islandi haridussüsteem: nõustamine ja karjääriteenused koolides

Teiste osalejate esitlustest jäi selle teemaga seoses meelde Rootsi haridussüsteemi selgitav väga lihtne linnakaart, kus erinevad hooned märgivad erinevat haridustaset.

Islandi põhikooliseadus ja keskkooliseadus ütlevad, et igal õpilasel on õigus saada karjäärinõustamist. Keskkoolis jätab õpingud pooleli üle 19% õpilastest, ülikoolides ligi 15% tudengitest. Enamus neist väljalangenutest on mehed. Ülikoolides on naisi kaks korda rohkem kui mehi. Põhi-, kesk- ja kutsekoolides on väljalangevuse ennetamiseks selline süsteem, et kui õpilane koolist puuduma hakkab, siis helistatakse talle ja uuritakse, miks ta puudub.

Islandi koolides ei ole koolipsühholooge. Kuid see-eest on igas koolis karjäärinõustaja, kes suuremate psühholoogiliste probleemide korral suunab edasi piirkondlikku psühholoogilise nõustamise keskusse.

Alg- ja põhikoolis on isegi 100 õpilasega koolis nõustaja, kes teeb iga õpilasega vähemalt kord aastas nõustamisintervjuu. Vajadusel toimuvad need nõustamised sagedamini. Nõustamine on õpilaste seas populaarne, õpilased ise soovivad nõustaja juurde tulla oma elust ja plaanidest rääkima.

5. klassist kuni põhikooli lõpuni on karjääriõpe enese ja oma võimaluste tundmaõppimiseks.

Rõhutatakse **nõustamise olulisust põhikooli lõpus**, et õpilane saaks teha teadlikke valikuid.

Samuti õppevisiidil viibinud Hispaania kolleegi käest kuulsime, et ka Hispaanias on sarnane suhtumine – iga õpetaja on ühtlasi ka mentor ja nõustaja.

Immigrantide nõustamine

Viimaste aastate jooksul, peale EU viimaseid laienemisi on aga tulnud Ida-Euroopast väga suur hulk võõrtöajõudu - kokku umbes 7% tööjõust. Enamus neist Poolast (12 000 in), järgnevad Leedu ja Läti võõrtöölised. Islandlased pole harjunud immigrantidega. Kogu haridussüsteem on ainult islandi keeles. Kuid näiteks Poola perekonnad hoiavad kokku, elavad poolakeelsetes kogukondades, õpetavad oma lapsi ise kodus ning seetõttu ei integreeru eriti kergesti Islandi ühiskonda.

Mõned kutsekoolid on loonud õppevormi (*multicultural school*), kus esimesel aastal õpetatakse uutele kodanikele islandi keelt ja kultuuri ning edasi hakkab õppima islandi keeles, islandlastega ühes grupis mingit enda valitud eriala.

Majandussurutise ajal on osa võõrtöajõudu oma kodumaale tagasi pöördunud. Islandlased on aga tänulikud neile immigrantidele, kes on alles jäänud, kes aitavad neil edasi tööd teha ning hoiavad sellega ühiskonda stabiilsemana. Tänu väljenduseks on linnatänavatel erinevates keeltes tänu - sõnumiga plakatid.

Immigrantide nõustamiseks on Reykjavíkis Rahvusvaheline Keskus (*Intercultural Centre* – www.ahus.is), kus pakutakse infot immigrantidele Islandi elu, töö ja õppimisvõimaluste kohta; islandlastele infot immigrantide kohta; korraldatakse islandi keele kursuseid; sotsiaalseid tegevusi ja tugigruppe immigrantidele. Kõik teenused on tasuta, seda finantseerib riik. Keskuse töötajate hulgas on USA-st pärit karjäärinõustaja, Serbiast pärit jurist, lisaks veel Poolast ja Slovakiast pärit konsultandid. Immigrandi taustaga nõustaja saab teisele immigrandile palju suuremat tuge pakkuda, kuna ta on ise selle kultuurishoki ja sisserände protsessi läbi teinud, kui on samast kultuuritaustast pärit, siis saab ka tuttavamas keeles rääkida ning pakub suuremat psühholoogilist ja kultuurilist tuge.

Immigrandid on hetkel ka kõige haavatavam grupp tööturul - neil on raske tööd leida, kuna paljudel puudub keeleoskus ja väljaõppe tunnistused (20% töötutest on immigrandid). Seega on neil raskem saada abi ka riigilt (nt tööturuasutusega suhtlemine, teadmatus oma õigustest jne).

Karjäärinõustajate väljaõpe ja kvalifikatsioon

Kvaliteetse elukestva nõustamisteenuse tagamiseks on loodud süsteem, et karjäärinõustaja peab olema läbinud 2-aastase karjäärinõustajate magistriprogrammi. Selle lõpetanu saab Haridus-, Teadus- ja Kultuuriministeeriumilt sertifikaadi, mis lubab tal kasutada karjäärinõustaja ametinimetust (*educational and vocational guidance counsellor*). Ilma selle sertifikaadita ei või seda ametinimetust kanda, võib küll teha nõustajana tööd, kuid peab olema selgelt eristatav.

Meile tundus, et ehk on selline piirang liiga range ja see vähendab inimestel karjäärinõustamisteenuse kättesaadavust, kuid nad ise selles ohtu ei näinud. Pigem tunnevad seda süsteemi kui head kvaliteedikindlustajat, mis innustab järjest rohkem nõustajaid ka vastavat väljaõpet läbima. Läbi nende rangete meetmete on suurenenud nõustajate professionaalsus, suurenenud uurimustel põhinev teadmispagas, nõustajatel on parem praktiliste kogemuste pagas ning nõustajad on oma töös enesekindlamad.

Karjäärinõustaja magistriprogrammi alustamiseks peab eelnevalt omama kõrgharidust sotsiaal- või haridusteadustes. MA programmi esimesel aastal õpitakse intervjuerimist, karjääriplaneerimist, mõtmist ja läbitakse praktika ülikooli, kooli või *life long learning center*-is superviisori käe all. Esimese aasta lõpuks õpivad ära tunda inimeste isiklikke ja sotsiaalseid probleeme ning teavad, kuhu neid edasi

suunata. Teisel õppeaastal on uurimistöö meetodid, nõustamine tööturul, testimine ja magistritöö.

Väljastpoolt pealinna inimestel on võimalik sama programm läbida kaugõppes, st 2-3-päevaste sessioonide kaupa 2 korda semestris ning e-õpe.

Karjäärinõustaja magistriõppekursuse läbib igal aastal 30 päevase õppe ning 20 kaugõppe õppurit.

Taanis on karjäärinõustajate väljaõpe ülikoolis, 60 ECTS punkti (40 AP), 12 kuud täiskoormusega õppes. See koosneb kolmest osast: *career guidance and the guidance practitioner; career guidance and society; career guidance and individual.*

UK-s on sarnane *postgraduate* karjäärinõustamise programm, 1 aasta.

Rootsis on BA programm karjäärinõustajatele.

Islandi karjäärinõustajaid ühendab erialaorganisatsioon *Icelandic Educational and Vocational Guidance Association*, milles on 300 liiget. Lisaks kuuluvad nad *Nordic Association of Educational and Vocational Guidance* võrgustikku (www.nfsy.org).

Karjäärinõustajate erialaorganisatsioon seisab selle eest, et oleks nõustajate kvaliteet tagatud ning nõuab nõustajatelt sertifikaadi olemasolu ja hoiab silma peal haridusseaduste uuendamisel, et alati oleks seadustes märgitud ka nõustamisteenuste olulisus.

II KOGEMUSED IIRIMAALT

Tiiu Allikvee

Osalesin 23.-27. märtsini Academia lähetusprojektis Iirimaa, Dublinis. Meie grupp kuulub kokku 13 nõustajat ja esindatud oli 9 riiki – Inglismaa, Island, Prantsusmaa, Hispaania, Luxembourg, Belgia, Taani, Rootsi, Eesti. Eestist olime kahekesi Maire Püssiga, kes töötab Jõgevamaa Nõustamiskeskuses. Enamus meie grupiliikmetest töötas õppe- ja karjäärinõustajatena haridussüsteemis.

Projekti alguses tutvusime Iirimaa karjääriteenuste süsteemiga (vt www.ncge.ie). Samuti tutvustati meile 2005. a. toimunud karjäärifoorumit ja karjääriinspektori rolli nende Haridus- ja Teadusministeeriumi all. Saime teada, et 95%-s Iirimaa koolidest töötavad kvalifitseeritud karjäärinõustajad. Külastasime ka Iirimaa Rahvuslikku Tööturuametit (FAS – www.fas.ie). Eestlase pilguga vaadates tundus nende töötute olukord küllalt turvalisena, kuid ei maksa unustada erinevat taustsüsteemi (üldine elatustase, hinnad, jne). Iirimaa väikseim makstav töötutoetus on u 205 eurot nädalas. Sarnaselt muu maailmaga on töötute arv jõudsas kasvutrendis ja FAS-i prognoosi kohaselt on neil 2009. aasta lõpuks vähemalt 14 % (märtsis 2009 10,4%) töötuid. Samas mäletatakse veel aegu, kui 80-ndatel oli töötuse määr 17-18%. Aasta keskmine töötaja brutosissetulek on 35 000 eurot. Tööturuametis hakkas meeldivana silma, et arvutikasutusvõimalus oli inimestele toodud väga lähedale – otse välisukse kõrvale, kus sai ka ilma ametnike poole pöördumata ise uusimat tööinfot hankida.

Projekti jätkudes kuulsime Iirimaa karjäärinõustajate kvalifikatsiooninõuetest (õpetaja baasharidus + karjäärinõustaja lisaeriala), koolinõustamise ajaloost ning täiskasvanute nõustamisteenuste programmist. Toimusid ka väikesed gruppitööd, kus saime jagada oma kogemust teistest riikidest osalejatega ning lühidalt kuulda, kuidas nõustamine on korraldatud nende kodumaal. Kahjuks jäi selline diskussiooniblokk väga lühikeseks.

Dublini tänavapildis ja teeninduses kohtab vägagi erineva kultuuritaustaga inimesi. Riikliku poliitika alusel tegeletakse teadlikult ja süsteemselt sisserännanutega, kuid eelkõige töötavad nad siiski teenindussektoris, ehitusel ja muudel lihtsamatel töödel.

Dun Laoghaire täiskasvanute nõustamiskeskus

Iirimaa vahetusprojekti omapäraks oli kaks „töövarjupäeva“, kus jagunesime 3-4 liikmelistesse väiksematesse gruppidesse ja külastasime erinevaid nõustamiskeskusi. Koos kolme kaaslasega käisime neist esimesel päeval linnalähedases Dun Laoghaire täiskasvanute nõustamiskeskuses, kus meid võttis vastu kohalik koordinaator Deirdre Johnston.

Dun Laoghaire nõustamiskeskus on seadusandliku organisatsioonina loodud juba 1930. aastal ja teenindab tänasel päeval piirkonna 77 000 liikmelist elanikkonda. Tegeletakse nii pikemate haridusprojektide/programmidega, pakutakse lühiajalist täiendõpet, informatsiooni enda haridustee jätkamiseks ja tuleviku planeerimiseks. Kohapeal pakutakse enamikku vajaminevatest teenustest ja seetõttu puudub vajadus sõita Dublinisse. Seega, teenus oli toodud inimestele lähedale ja selle kasutamine tehtud mugavaks.

Lähemalt oli meil võimalus tutvuda hetkel käsiloleva 2-aastase LIFE programmiga. Pilooprogrammi on käivitajatenas kaasatud neli osapoolt ning see on suunatud intellektipuudega noortele. Gruppi kuulub 7 osalejat ning neile pakutakse 11 erinevat distsipliini, alates matemaatikast, suhtlemisuskuste lihvimisest ja isikliku efektiivsuse arendamisest kuni draamatundideni. Õpetus viiakse läbi nii grupis kui individuaalselt. Programmi eesmärgiks on intellektipuudega inimeste oskuste edasiarendamine, neile toimetuleku ja jätkuõpingute võimaluste loomine ning seeläbi nende aitamine tööellu.

Meil oli võimalik külastada ka ühte LIFE programmi grupitundi. Õpilased olid tunnis avatud ja vastasid eestvedaja esitatud küsimustele küllaltki sujuvalt. Vahva oli tõdeda, et neil kõigil olid olemas oma isiklikud edasiõppimise või tööalase karj ari plaanid, nad oskasid neid põhjendada ning nad olid saanud olla juba ka t  opraktikal. Nõustamiskeskuses tutvusime mitme visuaalse abivahendiga (n ait Profile Bilder), mis aitavad kasutajal nii enda oskusi kui tööalaseid võimalikke eelistusi välja sõeluda, need olid olemas ka puudega inimeste jaoks.

Veel hakkas silma, et piirkonnas hoiti tõhusalt fookuses põhikoolist või keskkoolist väljalangenud noored. Nendega tegeleti järjekindlalt kohe koolist väljalangemise järgselt ning ka hiljem ning märgata oli nn „kohaliku kogukonna“ poolset tähelepanu, toetust ja ka teatud survet.

Ballymun ´i T okeskus

Teisel t ovarjup eval külastasime 1986. a loodud Ballymun´i T okeskust, mis asus Dublini eeslinnas. Meid võtsid vastu ps hholoogiharidusega oma ala entusiastid Nuala Cooke ja Ian Clifford. Ballymuni rahvaarv on u 16 000 ja tegevust on piirkonnaga, kus elab suur hulk madala haridustasemega ja erinevate sotsiaalsete probleemidega inimesi. Paarkümmend aastat tagasi oli tegemist tõeliselt asotsiaalse keskkonnaga - heroiniepideemiad, väga kõrge tõotus, palju endisi vange ja kuritegevuse kõrge tase, jne. Ka tänasel päeval on linnapilt troostitu ja nukker – vanad r amas tühjad kõrghooned, uued poolelij anud ehitised, rohkesti grafitit majaseintel, keset linna hajasaladel muru nosivad hobused ja tuules ringilendlev prügi. T oandjaid on selles piirkonnas vähe.

Kohapeal t okeskuses korraldatakse t ootsijatele T oklubisid, kus saab õppida praktilisi t ootsimisnippe (intervjuul käitumise oskused, CV koostamine + kaaskiri, jne). Immigrantidele pakutakse keelekursusi ning iiri kultuuriga kohanemise programme. Paljudel sealsetel klientidel puudub ettekujutus, mis on üldse karj arin ustamine. Võimalik on osaleda narkootikumidest vabanemise v oortusprogrammides, kuid selleks tuleb üles näidata väga suurt isiklikku motiveeritust.

Saime  levaate Ballymun ´i T okeskuses kasutatavatest kaasaegsetest t ovahenditest:

- e-GUIDE - veebipõhine interaktiivne karj ari juhendamise instrument
e-GUIDE´l on praegu käimas juba j tkuprojekt, mida viiakse läbi kuues riigis (Iirimaa, Saksamaa, Hispaania, Ungari, Itaalia, Rumeenia, Põhja-Iirimaa) ja mis lõpeb 2010 aastal. e-GUIDE (www.eguide-project.net) alla kuulub kolm veebipõhist küsimustikku/t oeriista, mille abil on võimalik uurida vastaja:
 - huvisid;
 - isiksust;
 - käitumist.

Kõikide küsimustike täitmiseks puudub ajapiirang ning võimalik on ka valida nende täitmise järjekorda. Kahel esimesel juhul ei eristata õiged või valesid vastuseid, kolmanda küsimustiku puhul on õiged vastused määratletud.

Huvide uurimine baseerub Hollandi (1959, 1973) kuue karjäärivuhude tüübile. Isiksuse uurimine aga „suure viisiku“ teooriale (McCrae & Costa, 1989), mille abil uuritakse viit peamist isiksuse faktorit. Käitumise uurimisel on aluseks Fleishmani taksonoomia, mis on omakorda seotud 4 glastriga CHC intelligentsusteooriaga. Pilootprojekti normgruppi kuulus 400 inimest, igale instrumendile töötati eraldi välja oma normid (kontrollitud valiidsus ja reliaablus).

Kõigi 3 küsimustiku tulemused vaadatakse lõpuks koos nõustajaga läbi ning püütakse see siduda inimese võimalike edasiõppimis- ja karjäärivõimalustega.

- **INFORM** - süsteem, mis aitab ära tunda mitteametlikku õppimist igapäevases elust. See võimaldab aidata tööturu nõrgematel objektiivselt hinnata oma varjatud võimeid, oskusi (näiteks lapsehoidmine) ja teadmisi ja seda üle kanda tööalasteks oskusteks ja sealt edasi liikuda tööalaste eelistuste väljaselgitamiseni.

Lisaks sellele kasutatakse kohapeal rahvusvahelise konsultatsioonifirma SHL teste tehnilistele töötajatele (www.shl.com), mis tekitab erilise äratundmisrõõmu, sest ka Fontes kasutab SHL Group'i teste ning muid hindamisinstrumente.

Meie viimasel Dublinis veedetud päeval külastasime Trinity College't (asutatud 1592). Seal esinesid meile karjäärivaldkonna eestvedajad kohalikust kolledžist ning Dublini Tehnoloogiainstituudist ning viidi läbi grupiarutelusid. Kuulsime, et karjäärplaneerimise ainet neil õppekavas ei pakuta. Küll aga saab karjäärikeskusest individuaalset nõustamist ja korraldatakse ühepäevaseid karjääripäevi. Karjäärpäevade peamiseks sisuks on osalejatele eneseanalüüsi õpetamine ning erinevate tööotsimiskanalite tutvustamine. Suurt rõhku pööratakse seejuures *networking'ule* ning prooviintervjuudele tööandjate juures. Samuti on infoallikana hinnatud mitmed rahvusvahelised tööportaalid, sest paljud noored näevad alternatiivi ka välismaale siirdumises.

Kokkuvõtteks

Loen äsjase Academia lähetusprojekti lirimaal kordaläinuks. Lisaks vastuvõtjamaa haridus- ja nõustamissüsteemi tundmaõppimisele oli kuigivõrd võimalik kuulda ka teiste maade muljeid. Meil oli väga vahva grupp!

lirimaal on tugev ja väljakujunenud nõustamissüsteem, neil on kogemust, mida teistele jagada. Lähetusprojektist lirimaale jäi Eestisse ülevõtmist väärivana enam silma:

- Innovaatilised veebipõhised küsimustikud, mida saab kasutada ka madalama haridustaseme ja väikese töökogemusega inimeste abistamiseks. Tõenäoliselt oleks eestlastel neil selles osas palju õppida ja üle võtta, eelkõige Töötukassa nõustajate igapäevaste tööriistadena.
- Süsteemne tegelemine haridussüsteemist väljalangenutega. On loodud väga selge 10-astemeline „haridusredel“, mis määratleb täpselt, mis on ühelt tasemelt teisele edasiliikumise tingimused. Väljalangenute ja ka teiste riskigruppide edasise haridustee individuaalne toetamine ja järgiaitamine, võimalus üksikuid aineid „järgi teha“ ja järgmisele tasemele liikuda. Paindlike võimaluste pakkumine, mis Eestis on veel vähe välja arendatud.
- Süsteemne nõustamisvaldkonna arendamine, selle teema väärtustamine, spetsialistide koolitamine, koostöö erinevate osapoolte vahel.

Pisut rohkem lootsin saada infot nende erasektoris toimuva nõustamise kohta, kuid selle kohta ei osatud eriti infot jagada.

Academia projektist saadud kogemusi ja kontakte saab kasutada ka edaspidi. See on praktikute kokkusaamine. Ka sel aastal Dublinisse sõites ootasid ees kaks Iirimaa kolleegi 2006 a Academia projektist Soomes – Muireann ja Orlaith, kes olid valmis lahkelt Dublinit tutvustama ning vajalikku infot jagama. Just Muireann oli see, kes kinkis kõige meeldejäävama killu Iirimaaast – ehedate iiri rahvamuusikute esinemise Dublini Bewley kohvikus, iiri muusikute klubis.

IIRIMAALT EESTISSE

Maire Püss

Käisin Academia 2009 projekti raames lähetusel Iirimaa. Märts Iirimaa tähendab nartsisside õitsemist haljasaladel ja metsas. Iirlaste-poolne koordinaator Shivaun - iirlastel on hästi vahvad nimed - oli meile koostanud teise nädala kava.

Kaks esimest päeva olime koos terve grupiga, kuhu kuulusid esindajad Inglismaalt, Põhja-Iirimaa, Belgiast, Prantsusmaalt, Taanist, Islandilt, Rootsist, Hispaaniast, Luxembourg, eestlased ja Iiri Shivaun. Esimesel õhtul tutvusime üksteisega ja lühidalt programmi sisuga. Järgmisel ja ülejäämisel päeval tutvusime põhjalikult Iirimaa haridus- ja karjäärinõustamissüsteemiga. Külastasime Iiri rahvusmuuseumi. Viimasel päeval reedel olime samuti kõik koos, tegime oma nädalast väikese ettekande/etenduse Shivaunile. Lõpetuseks kuulasime ettekandeid Trinity Kolledžis ja saime tunnistused Iirimaa veedetud tegevuse kohta.

Minu esimene grupikülastus möödus Dublini Tehnoloogiainstituudis (DIT), mis on selles valdkonnas Iirimaa suurim. Järgneval päeval külastasime linnast väljas asuvat töötute koolituskeskust. Mõlemad kogemused on väga huvitavad, aga kuna eelnevate aastate Academicial osalejad on DIT kohta põhjaliku ülevaate juba andnud, siis annan ülevaate täiskasvanute koolituskeskusest, mida külastasime.

Meathi keskusse jõudsime peale rohkem kui tunniajalist bussireisi ja autosõitu kohaliku keskus karjäärinõustaja Michael O'Sheaga. Michael on mees, kes on üks parimaid näiteid Iirimaa karjäärinõustajatest. Endine pastor O'Shea on avatud, positiivne, sügavalt empaatiline, kogemustega professionaal. Tema kogu olemus on avatud inimeste aitamisele ning ühendatud mõistmise ja tagasihoidlikkusega.

Meathi Täiskasvanute Koolitusteenistus (www.meathvec.ie) teenindab meie mõistes ühe maakonna piires kõiki täiskasvanuid, kes vajavad koolitust üldhariduse või kutsehariduse baasil ning enesetäiendamise osas.

Õppimisvõimalust pakutakse:

- töötutele,
- pikaajalistele tööst eemal olijatele,
- elukestva õppe jätkajatele,
- noortele elukutsevalikul ja koolist eemalejäänutele.

Kogu koolitus on täiskasvanutele riigi poolt tasuta. Koolituse pikkus on 6-12 kuud. Koostöö toimub Iirimaa Tööturuametiga, kes suunab täiskasvanuid koolitusele ja kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajatega, kes omavad koolitust vajavate inimeste kohta informatsiooni. Michael sõidab mööda maakonda ringi, võtab ühendust kohalike omavalitsustega ja teeb otsekontaktide abil reklaami keskusle, sest kirjaoskamatus tõttu, ei ole kirjalik reklaam koolitusvõimaluste kohta inimestele kättesaadav.

1996. aastal tehtud uuringust selgub, et 71,000 inimest kasutavad Iiri keelt, aga Gaeltacht piirkonnas elab 21,000 elanikku, kes igapäevaselt räägivad Iiri keelt. Praegu on Iirimaa umbes 15 000 inimest, kes igapäevaselt räägivad Iiri keelt. Iirimaa on umbes 20% kirjaoskamatuid ja nende koolitamisega tegeleb hulgaliselt erinevaid organisatsioone.

Meathi koolitusteenistus asub mitmes hoones - erinevad majad on noortele, kes kooli pooleli jätanud, vanematele inimestele, kes soovivad poolelijäänud haridusteed jätkata ja neile, kes soovivad ennast ette valmistada erinevatesse koolidesse sisseastumiseks, samuti inimestele, kellel õpiraskused- keele või matemaatika osas.

Õpiraskustega inimestele algab õppimine testimisega. Selgitatakse välja, milline tase inimesel on. Test tehtud, koostatakse programm, mille alusel algab õppetegevus. Õppetegevuse protsessi tulemuslikkuse jälgimiseks toimub taas testimine ja selgitatakse välja, kuhu õpilane oma töös on jõudnud. Koostatakse uus programm.

Tutvustame õpetajatega ning käisime tundides. Rääkisime inimestega, kes kursustel osalevad. Nii õpetajad, kui õpilased on väga motiveeritud osalema. Michael teeb motiveerimisel suure töö, kuna vestleb iga inimesega eraldi, teab kõikide probleeme ja aitab osalejatel eesmärgi seada. Kohtusime grupiga, kus tulevased noored emad õpivad enne emaks saamist kõike lapsega seonduvat, alates sünnitusest lõpetades lapsega toimetulekuni, haigustest, arengust jne.

Koolist eemalejäänute majas kohtusime poiste ja tüdrukutega, kes on uuesti kooliteed jätkamas. Alustuseks tegelevad nad rohkem tööõpetuse, muusika, kunsti, arvuti ja kehalise tegevusega. Harjumine võtab aega, siis tulevad juurde muud ainetunnid. Koolis keegi neid sunniviisiliselt kinni ei hoi, lähevad ja tulevad tagasi, kui arvavad, et seda on neile tõesti vaja!

Külastasime selles piirkonnas ka rahvusvahelist kooli, kus õpib erinevatest maadest pärit muukeelseid poisse ja tüdrukuid. Ka selles koolis algab tutvumine keelega läbi tööõpetuse, arvuti, kunsti ning õppetegevus lisandub hiljem. Selles koolis õpetatakse elus hakkama saama, noored tütarlapsed õpivad perekonna ja lapsega toimetulekut.

Praktiline pool liri koolides ja kursustel oligi minu meelest see, kus Eesti koolides kitsaskohad avalduvad. Õpetame lastele teadust ja oleme unarusse jätanud praktilises elus toimetuleku, millel tänases maailmas hakkamasaamisel oluline osa! Märkimata ei saa jätta lirimaa head tööd erivajadustega inimeste toetamisel ja hariduse andmisel, neile sobivate võimaluste ja meetoditega!

Jõudu lirimaa ja Eestile, püüame järgi jõuda!

III KOGEMUSED SOOMEST

Mari Saari, Silja Lilles-Sula

Academia vahetusprojekt „Nõustamiskogemused läbi elu” Soomes toimus 2009. aastal 8.-13. märtsini Joensuu – Põhja-Karjala keskuses ja ülikoolilinnas, Euroopa Liidu kõige idapoolsematel aladel. Joensuu Ülikool pole Academia valikus juhuslikult – ta on unikaalne karjäärinõustamise eriala õpetamise poolest põhiõppekavas.

Rahvusvahelisse gruppi kuulus kokku 11 inimest: 2 Iirimaa, Hispaaniast, Itaaliast ja Eestist ning üks inimene Inglismaalt, Prantsusmaalt ja Rootsist. Vastutav vastuvõtja Miika Kekki CIMO-st (*Centre for International Mobility*) on kogenud Academia lähetusprojekti korraldaja. Lähetusnädala eelõhtul korraldas ta rühma tutvumiskohtumise soojendus- ja tutvumismängudega. Sellest edasi kujunes 11 inimesest kokkuhoidev, vaba aega koosveetev, iseorganiseeruv ja intensiivselt vastastikku huvi tundev grupp. Ka diskuteeriv ja vaidlev seltskond.

Vastuvõtjate meeskond Joensuu Ülikoolist hoolitses külaliste eest pühendunult. Erilised kiitused idee eest kaasata nõustamise eriala tudengid programmitoimingute abi-tegelastena – see andis suhtlusele lisamõõtme.

Huvitavaid fakte:

- Õpetajaks õppijate konkursid on Soomes ligi 10 inimest kohale. Eriala ja amet on ühiskonnas äärmiselt populaarsed.
- Soomes lõpetab põhikooli 95% lastest. Mõnes koolis on lõpetajate protsent 98-99% s.t. väljalangevus põhikoolist 1-2%!
- Eelmistel aastatel propageeris ja otsis Eures Soome ettevõtjatele töötajaid teistest Euroopa riikidest. Nüüd on majanduskriisi tõttu see peatatud.
- Majanduskriisi mõjul ei lähe enam Soome noored tööle Euro-Disneylandi (varem oli pidevalt paar tuhat) ega nt. suusahotellidesse Alpides jm.
- Soome marju korjavad inimesed Venest, soomlased korjavad Hollandis.
- Norra võtaks vastu 10 tuhat inseneri Soomest.
- CBU - Soome-Vene Piiriülene Ülikool, finantseeritud mõlema riigi poolt. Magistriprogrammid: Äri ja haldus, Metsandus ja keskkonnatehnoloogia, Ajalugu, Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia, Rahvusvahelised suhted, Rahvatervis. Joensuu ülikool on vastutav koordineerija.

Tekkis diskussioon: kas Soome liigselt hoiab ja abistab oma inimesi, pakub abi kõikjal ja igaühele, tasuta ja kättesaadavalt? Nt. eraldi rühmad ja koolitused inimestele, kes ei saa hakkama oma magistritöö kirjutamisega. Või raha-abi vastutustundetule noortele (alkohol, narko). Kas toodab õpitud abitust?

Üks vastuväidetest: Soome ühiskond usub haridusse ja panustab sellesse. Kui tööd pole, peavad inimesed õppima (eriti tõsisis teema 90.-tel lama ajal). Samuti on ülimalt väärtustatud võrdsed võimalused kõigile.

Vihje: Kas keegi armastab nõustamistöös kasutada kaarte? Rikkaliku valiku leiad www.mareld.se - s.o. hea Rootsi kolleegi soovitus.

Intensiivne kogemuste vahetamine ja suhtlemine meie Academia grupis andis tulemuseks väga mitmekesise ja paljutahulise muljetepagasi – justkui oleksime selle nädala jooksul käinud õppevisiidil mitte ühes vaid kuues erinevas välisriigis. Allpool

anname lühikese ülevaate mõnest põnevamast Soomet puudutavast teemast, millega meil vahetusprojekti käigus tutvuda õnnestus.

1. Nõustajatöö Joensuu tööhõiveametis

Kohtusime 2 nõustajaga, Euresse spetsialistiga ja osakonna juhatajaga.

Soomes pakub tööhõivesüsteem nõustamist kõikidele ja tasuta: tööotsijatele, õppivatele noortele, töötajale, kellel töö juures on probleeme, töökohta vahetada soovijatele, töötavale täiskasvanule, kes soovib õpinguid alustada/jätkata jne. Enamus nõustamisel käijaid on siiski täiskasvanud tööotsijad, kellest 75% leiab hiljemalt 3 kuu möödudes uue lahenduse (mis võib olla ka õpingutele asumine).

Nõustajatel on tööhõivesüsteemis nõutav psühholoogi haridus. Lisanduvad täienduskoolitused: nt. 2-a. kutsenõustamise programm või mentori- ja superviisori koolitus. Kõik kõnealuse büroo psühholoogid on õppinud ja kasutavad igapäevatoös dialoogilist nõustamismeetodit (looja ja õpetaja on kohalik mees Mikael Leiman, meetod tuleneb kognitiivsest ja analüütilisest käsitlusest, aitab leida uusi vaatenurki).

Psühholoogide töötingimused on väga head. Eraldi kabinetid, sisustus, IT-varustus, uksevalgusfoorid, puhkeruum jms. Töönädala pikkus on 36 tundi 15 min. Tööpäeva võib alustada kl.6.30 - 9.00 ja lõpetada vahemikus kl.15.00 – 19.00.

Kliendiga kohtumine kestab 1 tund, tavaliselt kohtutakse on 3 korda. Puuetega inimesed kasutavad 8 -10 kohtumiskorda. Dialoogilise meetodiga töötamisel 2 - 3 korraga tekib mõistmine toimuvast, kuni 10 korda kulub protsessi lõpuleviimiseks.

Teste kasutatakse Joensuu büroos väga harva (teistes büroodes võib olla väga levinud).

Grupinõustamine: 5 päeva, 10 - 12 inimest grupis, 3 grupijuhti. 1 kuu hiljem toimub järelkohtumine.

Supervisioon: Nõustajad saavad üks kord kuus (tasuta) nii individuaalse kui ka grupisupervisiooni. Lisaks sellele on ette nähtud 1 tund kliendijuhtumi konsulteerimist arstiga ning ka psühhiaatriga.

2. Karjäärinõustajate väljaõpe Joensuu Ülikoolis

Postmodernset asjatundlikkust nõustamises võib iseloomustada kui asjatundlikkust ebakindluses (Amundson, Onnismaa 2003).

Karjäärinõustajaid õpetatakse Joensuu Ülikooli haridusteaduskonnas tihedas koostöös sotsiaalteaduste ja regionaaluuringu teaduskonnaga.

Lõpetaja kvalifikatsioon võimaldab töötada üldharidus- või ametikoolis, rakenduskõrgkoolides, ülikoolides, täiskasvanuhariduses, töökohtadel.

Lähtepunktiks on elukestva nõustamise kontseptsioon – elukestev (elukaare erinevad faasid), elu-laiune (paljud elusfäärid), elu-sügavune (isiklikud asjad). Näiteks: Eelkoolist kooli.....kõrgharidusest tööellu.....perekondlikult vaheajalt taas tööellu.....pensionipõlves tagasi õppima (kolmanda ea õpe ja nõustamine).

3 erinevat programmi:

1. Bakalaureuseõpe + magistriõpe, kestab 5 aastat, 300 ainepunkti, 20 üliõpilast aastas,
2. Nõustajaväljaõpe kõrvalainena – 60 ainepunkti 2 aasta jooksul magistriõppe kõrvalaine, 10 üliõpilast aastas,
3. Töö-põhine multimodaalne väljaõpe (60 AP, 1,5 aastat)
Osalejatel on varasemast magistrikraad ja õpetaja kvalifikatsioon.

Õppekava on kompetentside keskne:

Inimestevahelised suhted; eetilisus; narratiivsus; keele ja IT vahendid tööriistana; sotsioloogiline lähenemine ja kultuurikesksus; refleksioonioskus; teaduslik mõtlemine, uurimis- ja arendustöö

Õppekavad on integreeritud praktikaga:

- elukaare perspektiiv, karjääri ja arengu psühholoogilised ja sotsioloogilised aspektid,
 - ühiskond, haridussüsteem ja töö-elu on karjäärinõustamise dünaamiline kontekst.
1. Klassiruumi nõustamine (14-15 aastastele, infojagamine, eluplaani koostamine, rahakasutus jms.). Lähtutakse konstruktivistliku nõustamise põhimõttest,
 2. Nõustamisprotsess ja vestlus:
Interaktsioon, konstruktivistlik mudel, eluruumiküsimused, eesmärgiküsimused, kaartide ja mänguasjade kasutamine, rollimängud.
Õppijad praktiseerivad n.ö. omal nahal work-shopis ja 3-stes gruppides. Analüüsivad professionaalide videoid ning vähemalt 1 video + grupianalüüs iseenda kohta.
Hindamine on kvalitatiivne. Praktiline probleemilahendus; isiklik portfoolio koguneb läbi õpinguaja. Eksamiosa baseerub raamatutel.
 3. Väikegrupi nõustamine,
 4. Grupidünaamika; rollid; harjutused,
 5. IT-nõustamine,
 6. Võrgustikud,
 7. Teaduslik mõtlemine ja uurimispraktika.

Meil õnnestus osaleda koosolekul, kus nõustamise ala õppejõud valmistasid ette 3-päevast väljasõidukoolitust oma ülikooli õppejõududele erinevatest teaduskondadest. Koolitus on varegi toimunud, nüüd pandi paika täpne kava eelolevaks sügiseks. Koolituse eesmärgiks on harida õppejõude selleks, et nad moodustaksid orgaanilise osa võrgustikust tudengite toetamise ja nõustamisel. Tudengite heaolu on kõrgeim siht, õpetatakse toetava suhtlemise põhimõtteid, õppijakesksust, kultuuritundlikkust, raskuste ületamist, ressursikesksust, õppejõu toimetulekut tudengi õpiraskuste või eriprobleemide puhul jms.

3. Joensuu Ülikooli Üliõpilasteenistus

Üldine ja sisseastumise teenistus:

- info õppeainetest, eksamitest jms,
- administreerib üliõpilaste registrit,
- annab soovitusi õppimisvõimalustest Joensuu Ülikoolis,
- annab nõu sisseastumisprotseduuride kohta,
- tudengite finantsabi komitee,
- annab infot tudengite finantsabi kohta ning taotlemise korra kohta,
- teeb tudengitele finantsabi määramise otsused.

Pärast üldhariduskooli ülikoolis päevaõppesse asunud tudengi toetust makstakse 55 kuu jooksul ja see koosneb kolmest osast:

1. õppetoeetus 122 € - 298 € (alla 20-a., elab koos vanematega; üle 20-a., elab üksi) kuus,
2. eluasemetoetus katab 80 % üürist max. 201,60 €/kuus,
3. riigi poolt tagatud õppelaen 300 €/kuus.

Karjääriteenistus:

- nõustab üliõpilasi õpingute ja karjääri planeerimisel,
- planeerib uute üliõpilaste kohanemistähtaegade üldise programmi (3-4 päeva üldiselt õpingutest ja elamise korraldamisest),
- tuutorite treening,
- pakub karjäärinõustamist, nii individuaalset kui ka grupinõustamist,
- arendab tudengite teadmisi-oskusi sisenemaks tööturule (töötajate grupitöö; praktika-arendus; tudengite ja töötajate ühisüritused,
- ülevaateuuringud: lõpetanute kohta; lõpetanute karjäär 5 aasta jooksul pärast lõpetamist; lõpetanute tööga hõivatus 1 a pärast lõpetamist),
- arendab nõustamis- ja suunitlusteenust koostöös teaduskondadega.

Rahvusvaheliste tudengite teenistus

- pakub ja koordineerib teenuseid nii riigist väljaminevatele vahetusüliõpilastele kui ka väljast saabuvatele vahetustudengitele, samuti rahvusvahelistele kraadiõppuritele,
- taotlusprotsessi nõustamine,
- vahetusüliõpilaste kohanemistähtaegade koordineerimine.

Tuutorite koordineerimine ja organiseerimine

- teaduskond valib 1 tuutori 10 või 2 tuutorit 15 uue üliõpilase kohta,
- karjääriteenistus teeb üldise väljaõppe (14 tundi) – grupidünaamikast, suhtlemisostkustest jms,
- osakond pakub aine-keskse koolituse,
- tuutor pakub 10 tundi grupile sügissemestri jooksul.

Psühholoog

Praktika arendus

Õpetamise ja õpingute üldine arendamine koostöös teaduskondadega

Üliõpilaste tugirühm kohtub 3-5 korda semestris ja hoolitseb selle eest, et üliõpilasele oleks vajadusel kättesaadavad:

- õigusabi,
- abi õppimiskeskuste puhul,
- abi lõputööde vormistamisel,
- uue õppija abi,
- rahvusvahelise tudengi toetamine,
- tööeluks ettevalmistus,
- sportimis- ja rekreatsioonivõimalused,
- majandusabi; stipendiumite, abirahade ja sotsiaaltoetuste saamise võimalused,
- abi eluaseme leidmisel,
- arstiabi tervisekeskuses,
- hoolitsus hingelise ja sotsiaalse heaolu eest: psühholoogiline ja kriisiabi, seksuaaltervise nõustamine, ahistamise korral abi,
- evangeelne-luterlik kogudus.

4. Karjäärinõustajad üldhariduskoolis

Lähetuse käigus tutvusime ühe päeva jooksul karjäärinõustajate tööga üldhariduskoolis. Olime külas Joensuu Normaalkoulu`'s - riigi poolt finantseeritavas õppeasutuses, mis kuulub administratiivselt Joensuu ülikooli haridusteaduskonna koosseisu ning on sealsetele õpetaja eriala tudengitele harjutuskooliks (vaata lähemalt: <http://jnor.joensuu.fi>). Peamiselt on siiski tegemist tavalise kooliga, kus õpib kokku põhikooli ja gümnaasiumiosas 900 õpilast.

Kogu kooli peale on ametis 3 karjäärinõustajat, kes tihedas koostöös õpetajatega pakuvad õpilastele läbi kogu kooliaja tuge, suunamist ja nõustamist (*guidance and counselling*). Eesmärk on aidata õpilastel kasvada ja areneda nii, et nad suudaksid teha enese võimetest ja huvidest lähtuvaid sotsiaalseid, hariduslikke ja tööalast karjääri puudutavaid teadlikke valikuid ja otsuseid. Koolis on moodustatud nn heakäekäigu meeskond (eraldi põhikooliosale ja gümnaasiumiosale), kuhu kuuluvad direktor, psühholoog, karjäärinõustaja ja kooliarst, mis koguneb õpilaste käekäigu asjus põhikooliastmes kord nädalas ja gümnaasiumiastmes kord kuus.

Suunamine ja nõustamine 1. – 2. klassis:

- õppimisoskuste arendamine,
- õpperaskuste ennetamine,
- sotsiaalsete oskuste arendamine.

Teemasid käsitletakse teiste õppeainete õpetamise käigus. Lisaks pakutakse personaalset igapäevaelu ja õppimisega seotud nõustamist.

Suunamine ja nõustamine 3. – 6. klassis:

- iseseisvuse ja vastutustundlikkuse arendamine,
- infootsimisoskuste arendamine,
- abistamine õppeainete valiku tegemisel,
- algab elukutsete tutvustamine ja tööeluga tutvumine.

Teemasid käsitletakse teiste õppeainete õpetamise käigus, võimalik on ka spetsiaalsete tundide läbi viimine. Lisaks pakutakse personaalset igapäevaelu ja õppimisega seotud nõustamist.

Suunamine ja nõustamine 7. – 9. klassis:

- teemad jooksvalt teiste õppeainete õpetamise käigus,
- personaalne nõustamine (õppimine, hariduslikud ja elukutse valikud, isiklik elu),
- suunamine ja nõustamine väikestes gruppides,
- tööeluga tutvumise perioodid (vaata lähemalt: http://www.kunkoululoppuu.fi/tat/kkl/kkl/tet_2)

Põhikooli lõpus aidatakse õpilastel valida ja otsustada edasiõppimise võimaluste üle. Joensuu Normaalkoulu`'s kohtub karjäärinõustaja 7. klassi õpilastega 0,5 tundi nädalas, 8. klassi õpilastega enne ja pärast 1 nädalast tööeluga tutvumise perioodi, 9. klassi õpilastega 1 tund nädalas, lisaks nädalane tööeluga tutvumise periood (ettevalmistus ja järeltöö) ning erinevad visiidid ettevõtetesse ja asutustesse.

Suunamine ja nõustamine gümnaasiumiastmes:

- kohustuslik kursus *Haridus, töö ja tulevik*:
Õpilased omandavad võtmeoskused ja – teadmised, mis on vajalikud edukaks toimetulekuks gümnaasiumiõpingutega ning ka edasisteks õpinguteks. Antakse suuniseid edasiõppimiseks, koolidesse kandideerimiseks, tööeluks, karjääri planeerimiseks.

- Süvendatud lisakursus *Õpingud, tööelu ja karjäärivalikud*: Edendatakse õpilaste õpioskusi, eneseteadlikkust; keskendutakse teemadele, mis on edasiõppimise ja tööelu seisukohalt olulised ent ei pruugi üldisema teemakäsitluse käigus esile tulla. Tutvutakse koolidega, kus võiks edasi õppida.

Joensuu Normaalkoulu's kohtub karjäärinõustaja gümnaasiumiastme õpilastega kohustuslike grupinõustamiste (*guidance groups*) käigus 3 – 4 korda aastas, ühes grupis on 6 – 8 õpilast. Koos käiakse ka vabatahtlikel grupinõustamistel (*counselling groups*) umbes 10 korral aastas.

Lisaks on õpilastel võimalik saada individuaalset karjäärinõustamist, lõpuklassis peab iga noor vähemalt korra individuaalsel nõustamisel käima. Samuti korraldatakse kohtumisi edasiõppimisvõimalusi pakkuvate koolide esindajatega.

Kooli karjäärinõustajate põhiülesanne on teha kõik, et noor saaks kätte põhihariduse ja ka jätkaks õpinguid vastavalt oma võimetele ja eeldustele. Kui õpilane lahkub koolist, siis nõustatakse teda edasi, et ta leiaks elus oma tee.

5. Kuidas aidatakse noori, kes ei õpi ega tööta?

Ka selliste noorte jaoks, kes ei õpi ega tööta on Joensuus võimalused olemas. Neid pakub alates 1995 aastast MTÜ Joensuun Nuorisoverstas (vaata lähemalt: www.nuorisoverstas.fi), mis korraldab sealse piirkonna 16 – 29-aastastele noortele, kes on eluga pahuksisse sattunud erinevaid ettevõtmisi, mille läbi õpetatakse igapäevaeluoskusi, tööelu põhimõtteid, oma elu planeerimist. Nuorisoverstas'es saadakse kogemusi, otsitakse endale sobivat eriala ning tehakse tulevaseks kooli – või tööeluks realistlikke plaane.

Kellele?

Nuorisoverstase klient on noor inimene, kes on töötu, ei õpi üheski koolis, on tihti kuritegelikule teele sattunud (endised vangid, endised narkomaanid või alkohoolikud jne). Nad on noored, kel tuleb puudu oskustest või motivatsioonist oma eluga hakkama saada. Aastas käib Nuorisoverstasest läbi u 150 noort.

Mida pakutakse?

- Erinevad töötoad (tekstiilitööd, puutöö jne),
Õpitakse koostööd, päevaplaanist kinni pidamist, töö tegemist, ülesannete täitmist, saadakse oskusi ja kogemusi,
- Elu- ja töösuskuste kursus,
Kursusele saab kandideerida läbi tööhõiveameti. Töö käib väikestes gruppides, kestab 3 kuud. Minimaalselt teooriat ja palju praktikat ettevõtetes või Nuorisoverstase töötubades. Õpitakse tundma iseennast (võimed, oskused, huvid, eesmärgid, tunded jne), tutvutakse ühiskonda ja tööelu puudutavate teemadega (elukutsed, haridussüsteem, tööelu reeglid ja regulatsioonid), õpitakse tööd otsima ja koolidesse kandideerima, saadakse ülevaade tervislikest eluviisidest, oma rahaasjade korraldamisest ja vaba aja veetmisest. Kursus sisaldab ka esmaabi, liiklusohutuse ja hügieenilaseid loenguid ning erinevaid külastusi.
- Nn detektiivid teevad preventiivset noorsootööd, otsides koostöös teiste ametnikega noorte kogunemiskohtadest tõrjutud noori, kes ei õpi, ei tööta ega ole ka töötukassa kliendid. Kui sellise noorega on kontakt saavutatud, siis püütakse koos leida võimalusi ta taas ühiskonda kaasata.
- Personaalsed juhendajad aitavad kaardistada oma kliendi elu hetkeseisu ning välja töötada tulevikustrateegiat ehk eluplaani, mille elluviimist nad samuti

jälgivad. Nad julgustavad noort oma elule sihti otsima ja leidma, aitavad leida tööpakkumisi, on kandideerimisel toeks.

- Individuaalne (karjääri)nõustamine.

Kes seda teevad?

Joensuu Nuorisoverstases on noorte teenistuses 2 töötubade juhendajat, 5 personaalset juhendajat, 2 nn detektiivi, 1 elu- ja tööoskuste õpetaja ning juhataja, kes ühtlasi pakub noortele võimalust saada personaalset (karjääri)nõustamist.

MTÜ-d rahastavad selle piirkonna kohalikud omavalitsused.

IV KOGEMUSED LUKSEMBURGIST

KARJÄÄRINÕUSTAMINE LUKSEMBURGIS

Piret Jamnes, Eva Rebas

1. Luksemburgi haridus- ja tööhõivesüsteemi eripära

Avatud tööturg, ranged nõudmised. Luksemburg on väike riik ja seetõttu tööturuna avatud ka teiste riikide kodanikele. Paljud inimesed käivadki iga päev naaberriikidest – Saksamaalt, Belgiast ja Prantsusmaalt Luksemburgis tööle. Neile, kes selles riigis tööd saavad, laienevad ka sotsiaalsed garantiid, mis arvestades Luksemburgi kõrget elatustaset (alampalk 1600 eurot) on küllaltki atraktiivsed. Siinkohal väike vihje asjast huvitatutele – praegusel ajal napib Luksemburgis õpetajaid ehk vastava haridusega pedagooge. Siin on ainult üks aga – Luksemburgi tööturule on võimalik siseneda, täites kahte tingimust:

- inimesel peab olema haridus ja vastav kvalifikatsioon, mida Luksemburgis tunnustatakse,
- ta peab valdama kõiki kolme kohalikku keelt: luksemburgi, saksa ja prantsuse keelt.

Nende kahe punkti täitmine on kaunis keeruline, kuna Luksemburg soovib saada vaid väga kvaliteetset tööjõudu ning seetõttu eelistab vaid parimate ülikoolide diplomite omanikke, mis vastab täpselt nende nõutud tasemele. Kolme kohalikku keelt ei pea mitte oskama kuidagi arusaamise tasemel, vaid täielikult valdama nii kõnes kui kirjas. See nõudmine käib ka lihttööliste kohta. Näiteks kuulsime meie minibussijuhti, kes oli noor portugallane (portugali kogukond on välis töölistest seal üks suuremaid) rääkimas vabalt prantsuse keelt.

Keeleõpe alates teisest eluaastast

Selleks, et sellist kõrgel tasemel keeleoskust tagada, alustatakse laste keeleõpet juba kaheaastaselt. Luksemburgis on selleks spetsiaalsed lasteaedadele sarnanevad päevakeskused, kus 2-4-aastased lapsed õpivad luksemburgi keelt. Sellele järgneb lasteaed, kus õppetöö käib juba kohalikus keeles, alates teisest kooliaastast tuleb juurde saksa keel jne.

Õpilaste 3 võimalust

Õpilaste karjäär otsustatakse juba küllaltki vara, tulenevalt süsteemist, mille järgi 12-aastased õpilased jagatakse nende õppetulemuste ja võimekuse testide alusel lütseumi kolme harru:

- klassikaline (tagab pääsu ülikooli),
- üldharu,
- tehniline haru (tulevased kutsehariduse omandajad).

Õpilaste õppeedukust jälgitakse pidevalt, pakutakse vajadusel lisatunde, 2 korda aastas jagatakse vanematele tagasisidet jne. See annab ka koolis töötavatele nõustajatele töökoormuse. Teatud mõttes on nende 3 haru vahel liikumine võimalik (kui klassikalises harus õppijal ka peale lisatunde ja nõ "katseaega" tulemused ei parane, võib ta langeda üldharru), kuid üldjuhul pole see massiline.

Seetõttu on vanemad väga huvitatud oma laste käekäigust juba esimestest klassidest peale ning ka kool kaasab neid maksimaalselt – isegi eksamitööde tulemused saadetakse vanematele postiga koju ning nad peavad need allkirjastatult tagastama.

Ülikoolidiplomi saamiseks välismaale

Need õpilased, kes lähevad ülikooli, saavad mitmekülgset nõustamist ülikooli valiku ja õpingute rahastamise osas. Kuna Luksemburgil endal on üks ülikool, mis on vaid paar aastat vana, on selle riigi noored harjunud õppima välismaa ülikoolides. See nõuab aga põhjalikku ja täpset teavitustööd. Isegi need õpilased, kes valivad kohaliku ülikooli oma õpingute jätkamise kohaks, peavad diplomi saamiseks õppima vähemalt ühe aasta mõnes välisülikoolis. Rahastamine toimub vastavalt perekonna majanduslikule olukorrale ning reeglina õppelaenu kujul. Samas saab iga üliõpilane, kes lõpetab ülikooli nominaalajaga, riigilt preemiaks 2000 eurot.

Kes ei mahu marjamaale...

Need õpilased, kes ülikooli ei pääse, hakkavad omandama kutseharidust. Selleks käivad nad juba kooli kõrvalt tööpraktikal ja saavad juurde ka teooriatunde. Praktikakohtade leidmiseks on vastavad keskused, mis viivad kokku tööandjaid praktikantidega. Nende keskuste juures töötavad ka kutsenõustajad, kes testivad ja nõustavad täpsema kutsevaliku tegemiseks - konkreetse väljaõppe või õpipoisi koha leidmiseks. Nii noored kui ka täiskasvanud uue eriala omandajad saavad osaleda kutseõppe keskuste juures erinevates programmides. Küllastasime ühte väljaõppekeskust, kus olid kaasaegselt sisustatud õppeklassid ja töökojad nt autoremontijatele, maalritele, katusepanijatele.

Koolist välja langenud õpilastega tegeleb samuti vastav keskus, kes hoiab õpilaste ja nende kodudega kontakti, püüab lahendada nende sotsiaalseid ja muid muresid ning suunata neid tööturule. Noortega tegelevad seal valdavalt sotsiaaltöö haridusega juhtumikorraldajad. Meile käis oma tööst rääkimas Karin, kellel on väga erinevad kliendid ning töö nendega kestab ühest kohtumisest kuni aastapikkuse koostööni. Kuigi koolikohustus kehtib Luksemburgi kuni 18. eluaastani, võib noori tööle võtta alates 15ndast eluaastast.

Tööturust

Peab veelkord rõhutama, et kõige olulisem Luksemburgi tööturule sisenemiseks, ka töölise tasemel, on mitme keele oskus. Erinevate tööliserialade omandamiseks on loodud väga hea süsteem ka töö kõrvalt õppimiseks. Arenenud on metallitööstus, põllumajandus, ka ehitajatele jätkub veel tööd. Lihttööl kasutatakse palju võõrtööjõudu. Ka 2009. a kevadel jätkub selles riigis veel tööd neile, kes on valmis töötama oskustöölise tasemel ja uut või täiendavat eriala õppima. „kontoritööd“ kõikidele soovijatele ei jätku, eriti madalama kvalifikatsiooniga. Tööpuudus on ca 4% ja töötud on valdavalt „järeleaitamist“ nõudvad inimesed. Nii tööalase kui sotsiaalse kompetentsuse tõstmiseks on riigi poolsed võimalused head.

Erinevus Eestist

Kokkuvõtlikult võib öelda, et Luksemburgi haridus- ja tööhõivesüsteem on ühteaegu nii avatud ja liberaalne kui rangelt reguleeritud. See on avatud teiste riikide kodanikele, kes vastavad nende tingimustele. Samas on noorte karjäär suuresti suunatud süsteemi poolt, mis peale nende selekteerimist lütseumi kolme harru, pakub neile ka igakülgset tuge. Karjäärinõustaja töö Luksemburgis sõltub sellest, missuguses süsteemi osas ta töötab. Samas võib öelda, et see erineb Eesti karjäärinõustaja tööst suuresti. Luksemburgi karjäärinõustaja tegeleb väga palju süsteemi tingimuste selgitamise, testimise ja info andmisega, koolides ka testimisega. Vähem tegelevad nad õpilastega, kes üldse ei tea, mida nad tulevikus teha tahavad.

Kokkuvõtteks saime kogemuse, et Eesti karjäärinõustajad oma taset Euroopa kontekstis häbenema ei pea. Erinevates riikides (meie grupis olid esindatud Belgia, Iirimaa, Prantsusmaa, Hispaania) on karjäärinõustajal küll erinevad rollid, aga need lähenevad üksteisele ning võimalused erialaseks arenguks on väga mitmekülgsed.

2. Karjäärinõustamise teoreetilised seisukohad

Kuna meie vastuvõtja Jean-Jacques Ruppert on lisaks nõustajatööle lokaalses plaanis haaratud ka rahvusvahelistesse uurimisgruppidesse ning tegeleb aktiivselt karjäärinõustamise kaasaegsete paradigmat uurimise ja edasiarendamisega, keskendume ka nõustamise teoreetilistele aspektidele. Järgnevalt toome ära mõned tema seisukohad, mis näevad trükivalgust selle aasta lõpus ilmuvas raamatus.

- Kõige olulisem nõustamise juures on see, kuidas inimene teeb otsuseid.
- Nõustajal on ka vastutus ühiskonna ees.
- Mängida ainult inimese positiivsetel tunnetel on vastutustundetu. Talle tuleb kohe öelda, mida ma nõustajana saan teha ja mida mitte.
- Põhiline viga, mida tehakse, on see, et peale nõustamist ei viida läbi *follow-up'i*.
- Nõustaja puhul on tema töö tegemisel olulised 2 asja: *passion* ja *integrity*.
- Jälgi oma piire, ära tee asju, mis pole sinu pädevuses ja vastutusallas.
- Nõustaja saab jälgida oma töö kvaliteeti mitte ainult kliendilt tagasisidet küsides, vaid ka näiteks ise oma nõustamissessioone linti võttes ja neid analüüsides.
- Tulevikus tuleb lisaks nõustamise tähendusele ümber mõelda ka töö tähendus.
- Praegu on karjäärinõustamises 3 mudelit:
 - Prantsuse mudel (psühholoogiakeskne, keskendub inimese potentsiaali tuvastamisele),
 - Ameerika mudel (tugineb sotsiaalteadustele, keskendub vabadusele ja võimaluste paljususele),
 - Saksa mudel (tugineb majandusteadusele, keskendub tööturu vajadustele).
- Otsuste tegemiseks pole enamasti tingimused ideaalsed (selgelt defineeritud eesmärgid, otsustaja selgelt väljakujunenud väärtused, stabiilne olukord, alternatiivide põhjalik võrdlemine jne) ning otsustajate kognitiivsed võimed võivad olla piiratud. Seetõttu tehakse paljud otsused emotsioonidest lähtuvalt.
- Reaalsuses tehakse otsuseid tihti järgmiselt:
 - valitakse esimene kättesaadav variant, mis on kõige lähem ihaldusväärsele,
 - valitakse esimene variant, mis tundub rahuldav, edasi otsimata-uurimata,

- alternatiivide vahel valimiseks piirduakse minimaalsete juhuslike kriteeriumidega,
- valik tehakse hetkel parimana näiva variandi kasuks, põhjalikumat analüüsi teostamata.
- Seega peab karjäärinõustaja neid emotsionaalseid aspekte arvesse võtma ning suunama nõustatavat tegema teadlikke otsuseid, otsustamise protsessist aru saades ja oma vastutust tajudes. Nõustaja peab omandama kognitiivse empaatia võime, mis kujuneb tulevikus tema võtmekompetentsiks.